

Kérdőív

Módszertan II.
2004, tavasz
Krajcsi Attila
Mail: krajcsi@pszichologia.hu
Web: <http://www.staff.u-szeged.hu/~krajcsi>
Kognitív web: <http://kognit.edpsy.u-szeged.hu>

Kérdőív

- Előre meghatározott és
- egységesen feltett kérdéssor segítségével
 - Nem próbák, mint tesztnél, hanem kérdések, mint hétköznapi értelemben
- kvantitatívan írnak le változókat
- egy meghatározott populációra vonatkozóan

Alapfeltevés

- Előfeltevés
 - a vizsgálati személy akarja és tudja is válaszaiban őszintén, valóságghűen, és kompetensen közvetíteni ezt a valóságot
- Efelett nincs kontrollunk, mint kísérlet vagy teszthelyzet esetében

- Eredetileg közvélemény és piackutatás céljára
- Társadalomtudósok dolgozzák ki

Kérdőív használat menete

Lépések

- A kutatási kérdés meghatározása
- Vizsgálati populáció, minta, mintavétel meghatározása
- Adatfelvétel módjának meghatározása
- A kérdőív kiválasztása
- Vagy megszerkesztése és előzetes kipróbálás
- Kérdőívfelvétel
- Kódolás, statisztikai adatfeldolgozás

Adatfelvétel módja

- Önkitöltés – kérdezés
- Önálló kitöltésnél felügyelet – nincs felügyelet
 - Felügyelet mellett: csoportos – egyéni
 - Felügyelet nélkül: önkitöltősnél postán vagy interneten
- Kérdőíves interjúnál személyes – telefon
 - Számítógépes támogatás

Standard helyzet és mérési hibák

Standardizáció

- Kérdések és
- Kérdezés azonos szinten tartása

Mérési hiba forrásai

- Interjú vezető személy
- Vizsgálati személy
- Adatfelvétel körülményei
- Kérdések, illetve a kérdőív minősége

Kérdezés szigorú standardizációja

- Előre megfogalmazott kérdéseket szó szerint kell feltenni
- Kérdésre csak előre megadott választ adhat
- Ha nem értik a kérdést, csak az eredeti kérdést szabad megismételni
- Elején barátságos, később személytelen

Rugalmasabb hozzáállás

- Személyesebb, hogy ne legyen kommunikációs zavar
- Pragmatikai szabályok betartása

Melyik legyen?

- Szigorúbb
 - Több „nem tudom”
 - Több ad hoc válasz
- Rugalmasabb
 - Többször sugalmaz
 - Alaposabb kiképzést igényel
 - Lassabb

Interjú vezető személy

- Hatással van: kérdező személye, beszédmódja, magatartása, demográfiai alapjellemzői (kora, neme), külső megjelenése
- Pl. könnyebben nyílik meg, hasonló korú, nemű, és etnikai csoportú kérdezőnek, illetve középkorú nőnek
- Mérések szerint demográfiai adat, rassz mégsem számít
- Fontosabbnak tűnik a kérdező külseje, viselkedése, és interjúvezetői képessége

Interjú vezető személy

- Megfelelő rapport kialakítása
 - Bemelegítő kérdések
 - Oldott, fesztelen légkör fenntartása az interjú alatt
- Megfelelő hangnem
 - Kérdező érdeklődő, de semleges alapállás
 - Semmilyen megnyilatkozást sem fogad meglepetéssel vagy helytelenítőleg
 - Nem fedi fel saját véleményét, és az erre irányuló kérdést elhárítja
 - A közvetlenebb stílusban és/vagy kényesebb témában megengedett bizonyos fokú személyesség (pl. jövedelem, szexuális viselkedés, politikai beállítottság)

Interjú vezető személy

- Az interjúterv követése
- Az irányítás kézbe tartása és a teljes információ biztosítása
 - a hiányos vagy elégtelen válasszal szembeni készenlét
- Pontos regisztráció
- Felkészítés, tréning
- Szupervízió
- Összehasonlítás

Vizsgálati személy

- Motivációs jellegű problémák
 - Megnyilvánulásait értékeljük és tartásuk tiszteletben, a kérdezőnek megfelelő indoka van az információkéréshez, és a kért információ releváns
- Megfelelő rapport kialakítása
- Információnyújtás
- Jutalmazás

Vizsgálati személy

- Kognitív problémák
 - A válaszadó pontosan érti-e a kérdést
 - A kutatók hajlamosak túlbecsülni azt, hogy a vizsgálati személy miről tud pontos információt adni
 - Menet közbeni pontosító kérdések
 - Külső forrással való egybevetés
 - Például hozzátartozót is megkérdezzünk a személy szokásairól

Vizsgálati személy

- Szociális jellegű problémák
 - Szociális megfelelési igény
 - Tompítás
 - alkalmas lehet egy olyan bevezető mondat, amely kinyilvánítja, hogy bármi legyen is a válasz, a kutatók nem gyakorolnak értéktételeket
 - Projektív kérdezés
 - választ megkönnyíti, ha az illetőnek nem közvetlenül saját személyére kell vonatkoztatnia a választ
 - Indirekt kérdezés
 - Egyetértési hajlandóság (inkább az „igen” és az „egyetért” válasz)
 - Kontrollkérdés
 - az illető számára mennyire fontos mások véleménye, illetve az őszinteséget ellenőrzi
 - Külső forrással való egybevetés

Kérdőív kiválasztása

Mások által kidolgozott kérdőívek

- Kérdőívet elemzik, előtesztelik, és átdolgozzák - minőségi kritériumok
- Adataink összevethetőek már rendelkezésre álló adatokkal
- Van már standard
- Publikált kérdőívekben széles a választék

Kérdőív kiválasztása

- Szakirodalmi tájékozódás a kutatási témában, a használatban lévő mérőeszközök azonosítása
- A megfelelőnek tűnő kérdőívekről való tájékozódás a pszichometriai szakirodalomban
- A kiválasztott kérdőív beszerzése és alkalmasságának mérlegelése, ellenőrzése
- Adaptálás, validálás
- Vagy:

Kérdőív szerkesztés

Részei

- Bevezető
 - Röviden ismerteti a vizsgálat célját és hangsúlyozza az (összinte) válaszadás
 - Adatgyűjtés anonim, vagy bizalmasan kezelt.
 - A válaszoló információt kaphat az eredményekről, ha kívánja
- Tartalmi rész
- Záró rész
 - Levezeti a kérdezést
 - Megköszöni a válaszadást

Tartalmi rész

- Fő kérdések
- Szűrő kérdések
 - Melyik kérdés jön
- Kiegészítő kérdések
 - Demográfiai kérdések
 - Pl. életkorra és jövedelemre vonatkozóan érdemes sávokat megadni
 - Bemelegítő kérdések
 - Kontrollkérdések
 - Konzisztencia

Kérdések típusai

- Nyílt kérdések
- Zárt kérdések
 - Kényszerválasztás (nominális)
 - Két alternatíva
 - Kategória lista (nominális)
 - Két vagy több kategória közül kell egy vagy több kategóriát megjelölni
 - Rangsorolás (ordinális)
 - Megadott tényezőket valamilyen szempont szerint rangsorolni kell
 - Becslési skála (intervallum)
 - Mérték vagy gyakoriság
 - Formailag
 - Numerikus skála: általában 3 - 7 válaszlehetőséget tartalmaz, amely az intenzitást vagy gyakoriságát jelzi
 - Grafikus skála: olyan egyenes, amelyen a válaszoló maga jelöli meg a válasz mértékét két végpont között

- Hosszúság
 - 1 óra
- Áttekinthetőség
 - Formai kritériumok

Tartalmi kidolgozás

- A probléma elemző átgondolása, a problémadimenziók, változók definiálása
- Az egyes kérdések megfogalmazása és összeszerkesztése
 - Specifikációs táblázat: világosan mutatja, hogy az adott kérdések mely problémadimenzióhoz tartoznak
- Empirikus tesztelés és átdolgozás

Kérdések

- Egyszerű, rövid és világos
- Egyszerre csak egy dologra kérdez
- Ne legyen sugalmazó
- Segítse elő a kedvezőtlen társadalmi megítélés alá eső viselkedések „bevallását”

Tesztelés

- A kérdések kognitív laboratóriumi tesztelése
 - Hangosan gondolkodó interjú
 - Parafrázálás
- Próbafeleltetés
 - A válaszadó viselkedésének megfigyelése
 - Kérdésértékelés
 - Kitértést követő csoportos interjú
 - Kísérletezni lehet a kérdőív több változatával
- Próbakódolás

Érvényesség

- Tartalmi érvényesítés
 - A kérdések megfelelően tükrözik-e a definiált kutatási problémát
- Kritériumorientált érvényesség
 - Külső kritériummal való összevetés:
 - Lehet egy jövőbeni vagy múltbeli állapottal való összevetés (prediktív- és posztdiktív validitás),
 - vagy egy másik, megalapozott vizsgálati eszközökkel való összevetés

Megbízhatóság

- Külső megbízhatóság
 - Eredmények konzisztenciájára utal ismételt kérdőívfelvétel esetén, idői stabilitást
- Belső megbízhatóság
 - A tételek egymás közötti konzisztenciájára
 - Felezéssel (split-half) eljárást
 $r = 2r/(1+r)$
 - Cronbach-féle alfa
 $\alpha = (N/(N-1)) - (N/(N + 2\sum ij))$
0,7-0,9 küszöb megfelelő

Adatfelvétel

- Önkéntesség
- Informált beleegyezés
- Anonimitás
 - Nem azonosítható a kitöltő
- Bizalmas kezelés
 - Azonosítható a kitöltő, de csak a kutató tudhat róla

Kódolás

- A kérdőívek ellenőrzése
 - Pl. kérdőív kihagyása
- Kódolás
 - Kódoknak le kell fedniük az összes választ
 - Logikailag kimerítőnek és egymást kölcsönösen kizárónak kell lenniük
 - Meg kell felelniük a kérdőív céljainak
- Tabulálás (táblázatkészítés)
- Statisztikai feldolgozás